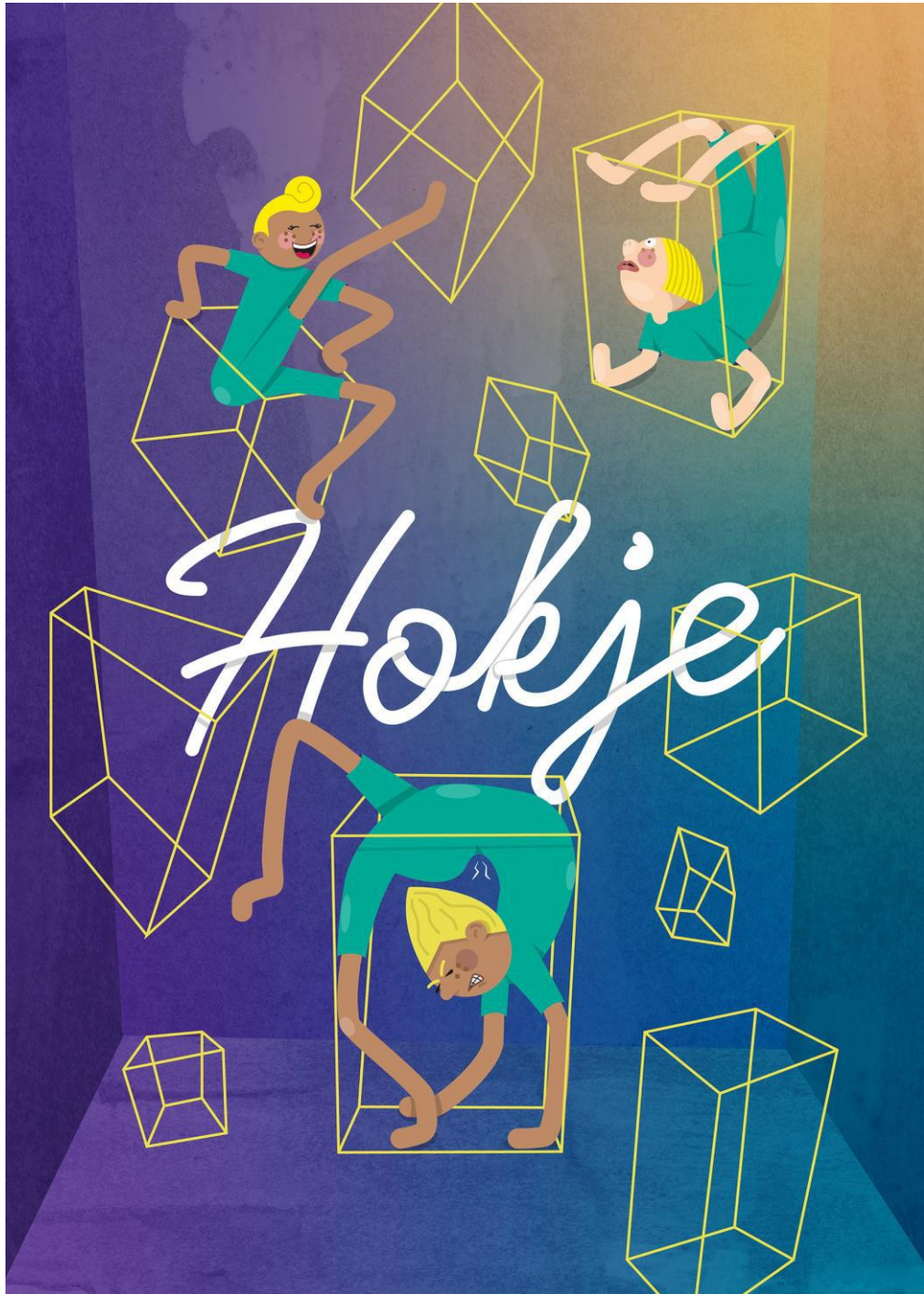

HOKJE – de lesbrief

concept, regie Laura van Hal | spel Annet de Ruiter, Charlie Hession, Christina Lancione en Gabriel Dias |
dramaturgie Martine van Ditzhuyzen | geluidsonwerp Nineyards Audio | coaching Corien Baart | inhoudelijk
advies Jens van Tricht/Emancipator | productieleiding Nikki Kracht | scenografie Jolanda Lanslots | lichtontwerp,
techniek Maarten Verheggen | kostuumontwerp Regina Rorije | educatie Rosa Schogt ism Emancipator | PR &
marketing Elselien Leemhuis | zakelijke leiding René Nekkers | grafisch ontwerp Ayla Maagdenberg | 2023

HOKJE! – de lesbrief

HOKJE is, naast een voorstelling vol geweldige acrobatiek, een voorstelling over de zichtbare en onzichtbare hokjes waar jongens en meisjes in geduwd kunnen worden door de maatschappij. Soms passen die hokjes bij ons, soms niet. Met de voorstelling en met deze lesbrief bevragen we die hokjes. En misschien kunnen we ze zelfs een beetje verruimen.

Wat zijn eigenlijk die hokjes waar we het over hebben? Dat kan over van alles gaan: iemand kan in het hokje ‘verlegen’ geduwd zijn, of het hokje ‘die ene grappige’. Maar in deze lesbrief gaat het vooral over jongens/meisjeshokjes, oftewel genderstereotypering. Die hokjes gaan deels over uiterlijk, speelgoed of gedrag dat we ‘jongensachtig’ of ‘meisjesachtig’ noemen. Maar nog meer gaat het over de ongelijke waardering van die dingen die we als jongensachtig of meisjesachtig leren te zien. Wat vinden we ervan, en hoe voeden we onze kinderen ermee op? En een groot deel daarvan doen we helemaal onbewust!

Als een meisje het liefst met poppen speelt en van roze houdt en een jongen het liefst met auto's speelt of Spiderman wil zijn, dan is daar natuurlijk niets mis mee. Het wordt lastig als een kind (of volwassene) het gevoel heeft dat het ergens mee móét spelen, of ergens niet mee mág spelen omdat het een jongen of meisje is, of iets wel of niet mag voelen, of bepaald gedrag moet vertonen of juist niet mag laten zien.

Ook acrobaten hebben hokjes: sterke Stoere mannen en lieflijk zwevende vrouwen. Kan dat anders? Of allebei tegelijk? Dat is waar **HOKJE** over gaat!

Goed om te weten

We hebben het in de oefeningen bewust niet over ‘gender’, maar over de hokjes die er zijn. Het woord ‘gender’ kan je natuurlijk gebruiken, maar dat hóéft dus niet.

Deze lesbrief is voor iedereen vanaf 5 jaar. Wij hebben er soms bijgezet wat voor jongere of oudere kinderen is. Bepaal zelf als leerkracht wat er wel en niet bij (de leeftijd van) jouw klas past.

Waardering

Gender gaat niet alleen over uiterlijk, voorkeuren en gedrag. Belangrijker nog zijn de verschillen in macht en waardering ervan.

In het (heel) kort: er worden bepaalde kleuren, soorten spel, leeronderwerpen, taken, opleidingen, beroepen en gedragingen aan jongens en meisjes toegeschreven, én die worden ook nog eens ongelijk gewaardeerd.

De dingen die we als mannelijk leren zien worden vaak hoger gewaardeerd dan de dingen die we als vrouwelijk leren zien. Ben je stoer of noem je dat bazig? Ben je zorgzaam of heet dat een watje? En hoe zit dat met de waardering van ‘vrouwelijke’ beroepen, zoals zorg en onderwijs...?

Daarom is er voor meisjes/vrouwen wel iets te winnen op mannelijk terrein - ook al worden zij soms gestraft als ze niet ‘vrouwelijk’ genoeg zijn, en zijn ze dan een ‘ijskoningin’ of een ‘manwijf’.

En voor jongens is het daarom vaak moeilijk om te zien wat ze te winnen hebben op vrouwelijk terrein. Helaas leren de meeste jongens en mannen namelijk nog altijd dat ze niet vrouwelijk (bijv. zorgend, emotioneel) mogen zijn of lijken, want dat is echt niet cool.

Onbewust

Wij merkten tijdens het maken van **HOKJE** dat we onbewust heel wat stereotyperende dingen doen en zeggen, waarmee we telkens het verschil tussen jongens en meisjes bevestigen, in plaats van de overeenkomsten benoemen. Dat was soms een confronterende blik in de spiegel. Een van ons denkt met schaamte terug aan het moment dat ze zei: 'Nee ik ben niet zo goed in balspelletjes, ik ben een vrouw.' Eh... wát?!

Hoe zit dat bij jou als leerkracht?

- Spreek je de klas aan als jongens en meisjes, of als 'kinderen'?
- Hoe deel je de kinderen op in groepjes?
- Vraag je sterke jongens om even die tafels te sjouwen, of vraag je de meisjes te helpen met opruimen, of stel je het als open vraag en voelt iedereen zich hierdoor aangesproken?
- Krijgen jongens en meisjes evenveel en dezelfde soort aandacht als ze huilen?
- Als ze te veel kletsen, wat doe je dan? (Weetje: het is gebleken dat jongens sneller op hun kop krijgen dan meisjes als ze te veel kletsen!)
- Vraag je misschien 'wat heeft je moeder op je brood gedaan?' of zeg je 'ach, je moeder kan dat wel wassen' als ze een vieze trui hebben?
- Ga je ervan uit dat ze met hun vader voetbal kijken?

En ten slotte:

- Kan je zelf nog meer voorbeelden bedenken?
- Wat doe je bewust om de hokjes te vermijden, bevragen of verruimen?
- Zit je zelf weleens in een hokje?

Meer weten of doen?

HOKJE is geen makkelijk onderwerp, en we kunnen dat in een theaterlesbrief maar kort aanraken. Wil je hier meer mee doen? Er zijn geweldige lesprogramma's! Alleen het lezen ervan gaf ons al veel inzichten.

- **Emancipator**, de Nederlandse organisatie voor mannen en emancipatie, met wie wij samenwerken voor **HOKJE**, maakte deze fantastische inspiratiegids voor professionals in en om het onderwijs, over gender, onderwijs en kinderen in het algemeen, met een heleboel klikbare links naar andere bronnen, filmpjes, methodieken, inspiratiemateriaal, etc.:
<https://www.emancipator.nl/wp-content/uploads/2020/08/Versie-augustus-2020-spread-klikbaar.pdf>.
De gids heet *Talentontwikkeling voor jongens*, want de missie van Emancipator ligt bij mannenverandering, maar dit materiaal is zeker bruikbaar voor jongens én meisjes!
- We zijn daarnaast groot fan van de bloedmooie Toolkit Gender die **RoSa**, het Vlaamse kenniscentrum rond gender en feminisme, maakte voor basisonderwijs en BSO's:
<https://rosavzw.be/nl/aanbod/tools-1/toolkit-gender-in-lager-onderwijs-en-buitenschoolse-kinderopvang>.

1. Op het schoolplein – deel 1

Wanneer: *Voor de voorstelling*

Wat: *Een tekening maken van spelende kinderen op het schoolplein, apart, in tweetallen of in groepjes, of zelfs met de hele klas in overleg. Na de voorstelling ga je verder werken met deze tekeningen.*

Nodig: *Tekenmateriaal*

Tijd: *maximaal 30 minuten*

Maak met de klas een tekening of een aantal losse tekeningen van kinderen die op het schoolplein spelen. In groepjes of tweetallen (afhankelijk van je klas) kunnen de kinderen een groepje kinderen (of een enkel spelend kind) tekenen en overleggen.

Stel daarbij de volgende vragen aan de kinderen. Probeer om neutraal te blijven en dus geen kenmerken van jongensachtige of meisjesachtige dingen te benoemen!

- *Welk spel doen de kinderen die je tekent?*
- *Hoe zie je dat?*
- *Hebben ze een bepaalde plek op het schoolplein?*
- *Spelen of zitten ze op een bepaald speeltoestel? Hoe dan?*
- *Of zijn ze misschien aan het rennen, springen, iets anders?*
- *Wat hebben ze aan?*
- *Welke kleur heeft hun kleding?*
- *Hoe zit hun haar?*
- *Kan je nog meer dingen bedenken waaraan je kan zien wat ze doen?*

Met deze tekeningen gaan we na de voorstelling aan de slag!

Naar het theater

Elk kind reageert weer anders op theater, en die reacties zijn hartstikke leuk! Maar een beetje voorbereiding is altijd fijn.

Lijstje om samen door te nemen:

- *Heb je geplast, gegeten en gedronken van tevoren?*
- *Hardop lachen vinden we leuk! En blijf je wel op je plek zitten?*
- *Naar welk theater gaan jullie? Wie is daar wel eens geweest?*
- *Wie gaat er allemaal mee naar de voorstelling straks?*
- *Het is fijn als de volwassenen een beetje aan de zijkant zitten. Zo zit je niet in de zichtlijn van een kind. En je hebt zicht op die ene wiebelkont, het enthousiaste kind dat het podium op wil lopen, het kind dat het spannend vindt, maar natuurlijk ook op ongewenst kletsende ouders of storende mobiele telefoons.*

Geen foto's of video's maken alsjeblieft, dit kan gevaarlijk zijn voor de acrobaten!

2. Nagesprek over de voorstelling

Wanneer:	<i>Na afloop</i>
Wat:	<i>Napraten over de voorstelling</i>
Nodig:	<i>Klassenopstelling die jullie zelf fijn vinden</i>
Tijd:	<i>maximaal 30 minuten</i>

De voorstelling was praktisch zonder woorden, en er was zoveel te zien, en zoveel mooie acrobatiek, dat jullie misschien niet altijd even goed op het verhaal hebben gelet. Geeft niks, je kan ook heel goed genieten zonder het helemaal te volgen!

Vragen voor een open klassengesprek:

Algemeen

- *Wat heb je gezien? Waar ging de voorstelling over?*
- *Hoe wist je dat het daarover ging, zonder dat ze veel praatten? En waren er ook stukjes die je niet snapte?*
- *Als je het niet altijd snapte, was het dan toch leuk om naar te kijken?*
- *Wat vond je het leukste? Het spannendste? Het grappigste? Het knapste?*
- *Welke acrobaat vond je het leukst? Wie zou jij willen zijn? Waarom?*
- *Zijn er jongens die voor een vrouwelijke acrobaat kiezen, of meisjes die voor een mannelijke acrobaat kiezen, of juist niet? Waarom? Hoe zou het zijn als je de andere zou zijn? Wat zou je daar leuk of juist niet aan vinden?*
- *Welke eigenschappen zie je in de acrobaten? Wie was het aardigst? Wie was het sterkst? Wie was het behulpzaamst? Wie was het mooist? Etc. En waarom vind je die eigenschap belangrijk?*
- *Welke kleding vond je het mooist, waarom?*
- *Welke trucs of kunstjes vond je het mooist, waarom?*

Inhoudelijk - meeste vragen voor wat oudere kinderen

- *Wat was het voor wedstrijd?*
- *Heeft er iemand gewonnen?*
- *Waren ze alle vier hetzelfde?*
- *Weten jullie wat er bedoeld wordt met 'hokje'? Waarom heet de voorstelling eigenlijk HOKJE? Zijn dat échte hokjes, of meer hokjes in je hoofd? (Of allebei!)*
- *In welke hokjes moesten ze? Waarom denk je dat?*
- *Waren jullie het met de hokjes van de acrobaten eens? Waarom wel/niet?*
- *Waren de acrobaten het ermee eens?*
- *Was dat aan het eind nog hetzelfde? En hoe hebben ze het veranderd?*

Inhoudelijk - voor oudere kinderen

- *Bestaan die hokjes ook buiten de voorstelling? Hier op school bijvoorbeeld? Wat vind je daarvan?*
- *Welke hokjes zijn er allemaal? (Voor de leerkracht: denk niet alleen aan jongen/meisje, maar ook aan inkomen, opleiding, leeftijd, nationaliteit, of bepaalde eigenschappen zoals stoer, lief, grappig, verlegen etc.) Welke hokjes passen bij jou? En welke niet? Of wanneer niet?*
- *Wisten jullie dat je hokjes kunt veranderen? Heb jij weleens een hokje veranderd? Of dat bij iemand gezien?*

3. Op het schoolplein – deel 2

Wanneer:	<i>Na afloop</i>
Wat:	<i>De tekeningen opnieuw bekijken en eventueel veranderen</i>
Nodig:	<i>Klassenopstelling die jullie zelf fijn vinden en daarna tekenmateriaal</i>
Tijd:	<i>30 tot 60 minuten</i>

Jullie gaan straks over de tekeningen praten, en het helpt om daarbij als leerkracht deze vragen steeds paraat te hebben, als de kinderen met antwoorden komen.

- ***Vindt iedereen dat?***
- ***Wie is het daar niet mee eens?***
- ***Wie kent een jongen/meisje die dat wel/niet leuk vindt?***
- ***Geldt dat voor alle jongens/meisjes?***
- ***Zou het ook anders kunnen?***

Het leukste is als jullie samen kunnen concluderen dat een verschil tussen jongens en meisjes vaak niet nodig is, dat alle kinderen verschillende dingen leuk vinden en iedereen uniek is!

Bekijk met de hele klas de tekeningen & praat erover

- *Kunnen jullie beschrijven wat jullie zien?*
- *Kan je zien wie meisjes zijn en wie jongens? Hoe dan? Doen ze verschillende dingen, dragen ze andere kleding, wat nog meer?*
- *Waarom moeten jongens in blauw en meisjes in roze? (vaak zijn het namelijk respectievelijk donkere saaie kleuren en lichte vrolijke kleuren) Zou het ook anders kunnen?*
- *Mogen jongens ook van springtouwen/dansen/hinkelen/... houden, of andere meisjesspelletjes die uit de tekening naar voren komen? En andersom?*
- *Waarom doen we daar zo moeilijk over?*
- *Kunnen jongens ook lang haar hebben? Waarom worden ze dan voor meisje aangezien?*
- *En meisjes met kort haar?*
- *Kunnen jongens ook een legging (of rok) dragen?*
- *Kunnen meisjes ook voetballen/stoeien/klimmen/vechten?*
- *Zijn er dingen/spelletjes/activiteiten die voor iedereen zijn?*
- *Als je de opdracht voor deze tekening nog eens zou krijgen, zou je dan iets veranderen?*
- *Ben je misschien van gedachten veranderd over iets?*

Superopdracht

- *Hussel alles door elkaar en verander de tekeningen zodat niemand meer kan zien of iemand een meisje of een jongen is! Hoe doen jullie dat? Overleg samen wat de beste manier is om dit aan te pakken, met de dingen waar jullie net over gepraat hebben!*

4. Acrobaten!

Wanneer: Na afloop

Wat: Simpele acrobatiekoefeningen. In deze oefening kunnen de kinderen ervaren dat het niet uitmaakt of je een jongen of meisje bent, maar dat het gaat over **samenwerken**.

Nodig: Schoenen en sokken uit! Stoelen en tafels aan de kant! Speellokaal/gymlokaal, matten zijn fijn, maar hoeft niet.

Tijd: 30 tot 60 minuten

Om te vertellen: De acrobatiek in **HOKJE** heet partneracrobatiek. Dat betekent dat je het altijd met iemand, een partner, samen doet. Je maakt dan figuren met twee of meer mensen, samen word je een menselijk bouwwerk. Kunnen jullie dingen bedenken die belangrijk zijn bij acrobatiek, naast dat je er **kracht** voor nodig hebt?

Deze vier dingen zijn de basis:

- Je moet je **evenwicht** kunnen bewaren, zodat je goed kan balanceren.
- Het is belangrijk om steeds samen uit te zoeken hoe het moet en te kijken hoe je elkaars kracht kan gebruiken: **samenwerking**.
- En natuurlijk moet je elkaar **vertrouwen**, en weten wat je aan elkaar hebt...
- ...zodat je samen kan zorgen voor **veiligheid!**

BELANGRIJK WEETJE!

Op de basisschool zijn jongens niet sterker dan meisjes! Dat komt pas in de puberteit, als spieropbouw en gewicht(sverdeling) anders worden. Je acrobatische kracht hangt tot die tijd af van gewicht en evenwicht!

1. Maak tweetallen (meisje/meisje, jongen/jongen of jongen/meisje). Vertel vast dat er straks gewisseld gaat worden!
2. Kies een oefening van het plaatje hiernaast, of laat bij oudere kinderen elk tweetal zelf een oefening uitkiezen.
3. Laat ze de oefening proberen, en daarna vertellen hoe dat was. Waar hebben ze op gelet? Wat viel op? Wat was lastig?
4. En nu wisselen: als je net met een meisje was, dan nu met een jongen en andersom!
5. Is het nu anders? Waarom (niet?) Zijn alle meisjes hierin hetzelfde? En alle jongens?
6. Kunnen jullie de oefening uitbreiden naar drie- of zelfs viertallen?
7. Extra groepsoefening voor oudere kinderen (als je klas dit aankan): allemaal in een cirkel achter elkaar staan en dan heel langzaam gaan zitten. Dan zit iedereen bij iedereen op schoot. Je moet daarvoor heel dicht op elkaar staan en allemaal tegelijk rustig gaan zitten en natuurlijk ook weer tegelijk opstaan. Goed overleggen dus. Moeilijk, maar ook heel erg leuk. Als het lukt: fantastisch!

